

**TIEN STILLE
LEGE GRAVEN**

In samenwerking met:
Uitgeverij StoryLand / MaryDes Designs Ltd
p.a. Nijverheidsstraat 70
2160 Wommelgem
België
www.storyland.be
info@storyland.be

ISBN: 9789403611150

NUR: 340

Copyright: © 2020 Johan Vandebroek

Omslag en vormgeving: MaryDes Designs Ltd

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit dit boek verveelvoudigd, in een geautomatiseerd gegevensbestand worden opgeslagen of openbaar gemaakt op welke wijze ook, zonder voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever of de auteur.

**TIEN STILLE
LEGE GRAVEN**

homo homini lupus

Frederik Horriksen

Leise flehen meine Lieder durch die Nacht zu dir 1910 – De ontmoeting

Proficiat! Vele felicitaties vallen Robert te beurt. De plechtige proclamatie resulteert in de uitreiking van het in zwarte letters bedrukte en gehandtekende getuigschrift, voorzien van rode stempel, met vergulde lijst.

Statig staat hij kaarsrecht, rank en rijzig van gestalte, in zijn zwarte jacquetjas met bijhorende zwarte broek, zijn bordeaux gilet, wit gesteven hemd met rechtstaande boord en bordeaux enkelvoudig geknoopte das. Licht glimlachend met getuite lippen en gedecideerde blik knikt hij kortstondig bij elke handdruk die zijn proclamatie glans bij zet. Op deze warme dag eind augustus 1910 bereikt Robert tegelijk zijn volwassenheid, zelfstandigheid en eerste stappen in zijn professionele carrière.

Trots stapt de decaan op Robert toe, innig schudden ze de hand. “Vanaf nu ben jij het licht in de duisternis van de onwetendheid,” glimlacht de decaan. Robert peinst goedmoedig, haast kinderlijk, aan die nacht in het voorjaar, toen hij studierend aan het vensterraam, die langdurige, heldere lichtflits met een lange, glinsterende sluier waarnam. Licht in de duisternis doch veertien nachten later volgde volledige obscuriteit toen de maan langdurig verdween in de donkere nacht. Een totale maansverduistering en een onheilskomeet, afgebeeld op het tapijt van Bayeux, met een omlooptijd van 76 jaar, verklaarde de decaan erudiet en laconiek.

De decaan bezorgde Robert een betrekking als onderwijzer in het dorpje Wouteringen. Hij zal kortelings afreizen per spoor en er zijn intrek nemen. De bruinrode koffers volggestouwd met kleding en kennis zijn reeds gepakt.

Het pittoreske doch schamele stationnetje met zijn glazen luifel ondersteund door glimmende, zwartgelakte, gietijzeren sierelementen en palen ligt er stilzwijgend bij. Van ver zie je hoe de donkergrijze en zwarte rookpluimen van de locomotief opwaaien

tussen de hoge bomen en het welige, wilde struikgewas langs de sporen. De hoge wielen van de locomotief komen knersend tot stilstand.

Robert stapt uit het eerste treinstel. De kruier, duidelijk zichtbaar op leeftijd door zijn wat gebogen rug en droge rimpels in het aangezicht en op zijn handen, stapt op hem af. Robert toont hem zijn reisbiljet. Schuifelend maar met vaste tred begeeft de kruier zich naar het laatste treinstel, laadt Roberts reis- en boekenkoffers op de bagagelorry en reikt Robert diens aktetas. Beiden wandelen door het lege station over het verlaten dorpsplein richting pastorie.

De oude pastorie is afgeschermd met een bakstenen muurtje van een meter hoog, in de voortuin bloeien dof roze en purperrode hortensia's. De wijnrode, hoge voordeur met een kijkgat met zwart rooster ervoor glimt op, het zonlicht weerkaatst stekend op de zijdelingse en drie bovenste vensterramen met papaverrode kozijnen. Aan het zwarte gietijzeren hekje met karmijnrode punten hangt een kattenbelletje bevestigd: "Robert, je kunt je intrek nemen in nummer 10, morgen na het middagmaal kom ik even op bezoek."

De kruier richt een schichtige blik naar Robert, haastig beklurend van kop tot teen en slaakt dan een diepe, droge hoest. Robert keert zijn hoofd naar de kruier, knijpt zijn ogen vragend samen. De kruier richt zijn rimpelige wijsvinger richting Robert, aanvankelijk traagzaam maar steeds versnellend. Hij frons zijn grijze, borstelige wenkbrauwen, zijn kreukelige voorhoofd hoor je knarsen. Met schorre doch schelle stem, krijsend als een kauw: "Jij!"

Robert richt zijn hoofd op, opent zijn lippen terwijl er een spuugbelletje barst, zijn ogen groot. De kruier trekt aan de bagagelorry en versnelt zijn tred, trekt verder tussen de pastorie en het kerkgebouw naar een okerkleurig huisje. Wat verstarde loopt Robert hem achterna, ziet dat de kruier zijn koffers reeds heeft gestapeld naast de deur van het huis en merkt dat de kruier hem de sleutel wil aanreiken. De kruier wijst naar de vrijstaande brievenbus voor het huis om aan te geven dat de sleutel daar lag. Robert neemt de sleutel aan. Mompelend uit hij weer: "Jij." Dan

wandelt de kruier haastig richting station, keert nog eenmaal zijn hoofd en krijst weergalmend over het plein: “Jij bent de nieuwe onderwijzer.”

Robert lijkt schimmen van gezichten op te merken achter enkele vensterramen, gordijnen die vluchtig worden dichtgetrokken, enkele deuren klappen dicht. Met getuite lippen en wat samengeknepen ogen staart hij wat in het rond, moet dan even slikken maar hij is vastberaden, laat zich niet uit het lood slaan. Zijn loopbaan zal hier een sterke start kennen. Hij steekt de zwarte, lange, ijzeren sleutel schurend in het sleutelgat en treedt zijn nieuwe woonst binnen, zet zijn koffers in de gang en loopt dan door het huis. Alles lijkt naar wens: er is een ingerichte keuken, de woonkamer is sober maar correct bemeubeld met een sofa, kasten en een tafel met vier stoelen. Vanuit de gang loopt de trap naar het eerste verdiep, daar is de slaapkamer met een opgemaakt bed en gevulde linnenkast, vanuit de slaapkamer opent zich een deur naar de kleine badkamer met een bad met douchekop, een wastafel en toilet. In de slaapkamer en badkamer geeft een venster uit op het dorpsplein.

Het is reeds avond. Robert begint de vermoeidheid te voelen van een dag reizen per spoor en de opgelopen emoties. Nadat hij als avondmaal enkele boterhammen heeft gegeten met wat melk als drank, neemt hij plaats in de sofa. Hij heeft een glaasje cognac in zijn hand en nipt daar beheerst van. Wat loom van de lange dag gaat hij de trap op naar de slaapkamer, neemt een kort bad, trekt dan zijn nachthemd en nachtbroek aan en zet zich op de rand van het bed. De avond is gevallen. Het is stil en donker buiten, hij doet het licht uit en kruipt onder de lakens. De klokkentoren slaat tien slagen. Vanaf nu is het stil en donker. De nacht.

Robert dommelt in en mijmert. Over enkele dagen voor de klas, leren lezen en schrijven, rekenen maar eerst tellen. Eén, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht, negen – tien! Hij dommelt verder in.

IJselijk gekrijs op het dorpsplein. Robert schrikt, kijkt door het vensterraam. Niets dan doodse stilte op het plein, gehuld

in een oranje-gele glans. Hij wil weer neerliggen. Daar is het weer dat ijselijke gekrijs, hij kijkt opnieuw door het vensterraam richting de pastorie, bedekt onder een koperkleurige gloed door de straatlantaarn. Twee helgroene ogen lichten op door het hekje voor de pastorie, Robert wankelt naar achteren maar de twee helgroene ogen blijven hem aanstaren. De spierwitte gedaante krijgt opnieuw terwijl de helgroene ogen groter worden, dan verspringt de witte schim en komt hij terecht op het rode, bakstenen muurtje voor de pastorie. Wederom die ijselijke galm. Robert begint opnieuw te ademen, naar adem happend, hijgend en dan een lichte zucht en nog een als hij ziet dat een witte kat het muurtje af springt, over het dorpsplein rent richting kerk, vervolgens verdwijnt in de donkerheid van het kerkhofje errond.

Terug in bed gelegen, staart Robert naar het plafond en de muren. Stilletjes verstrikt de nacht. Met dichtgevallen ogen wrijft hij enkele zweetdruppels van zijn voorhoofd. Zijn ademhaling is diep en bedaard, zijn lijf loom, het hoofd rust.

Door het vensterraam turend, onbeweeglijk. Het plein, geruisloos, gehuld in volledige duisternis. De vaal zwarte schaduwbeelden van de pastorie, van de kerk en van die oude kruier met opgeheven arm en gestrekte, wijzende vinger schel en schaterend schreeuwend: "Jij! Jij! Jij! Jij! Jij! Jij!" Zes doffe slagen bonken.

Robert ontwaakt. De klokkentoren is weer beginnen slaan. Het is zes uur 's ochtends. Een nieuwe dag begint.

Wachten. Robert schuift zijn mouw opzij om naar het uur te kijken op zijn polshorloge. Wachten. Hij leest wat verder in enkele boeken die hij uitgespreid heeft op de keukentafel en maakt aantekeningen in zijn schrift. Het middaglicht dringt binnen door de glasgordijnen en valt op de keukentafel. Wachten. Aantekeningen voor de eerste schooldag en de lessen die volgen. Zijn opleiding, de teksten, de aantekeningen. Robert kijkt op, trekt zijn colbertjas aan, stapt naar buiten richting pastorie. Hij staat voor het gietijzeren hekje, twijfelt even maar stapt resoluut naar de voordeur en staart naar de deureklopper. Het rechter raam staat open, hij hoort stemmen. Hij wijkt wat achteruit, kijkt door het raam

en ziet een oudere man in soutane aan tafel, die slurpt wat aan een groot bolglas cognac. De dienstmeid in haar grauw blauwe schort plooit een keukenhanddoek op, bij het omdraaien merkt ze Robert op, kijkt terstond naar beneden, kijkt weer op en knikt met haar hoofd. Robert gaat terug aan de voordeur staan, die prompt wordt geopend. De oude dienstmeid. Ze knikt schuw en wandelt hem voorbij. Robert wil omkijken maar daar verschijnt een rimpelige hand. Hij schudt de pastoor de hand. “Kom binnen, jij moet Robert zijn, de nieuwe onderwijzer.”

De fletse witte muren in de hal zijn kaal, enkel een kruisje boven de deur richting leefkamer. De pastoor trekt zijn schoenen aan en duwt zijn sloffen tegen het schoenenkastje.

“Zo dan zal ik je eens rondleiden,” zegt hij.

“Graag, meneer pastoor.”

Tot Roberts verbazing stapt de pastoor naar buiten, hij zal dus geen rondleiding krijgen in de pastorij. De pastoor sluit de deur, ze wandelen op het middenpad tussen de hortensia's, komen aan bij het hek dat de pastoor ruw openduwt. De scharnieren schetteren en enkele vonken vlammen op, schieten omhoog en doven op het rode bakstenen muurtje. Robert kijkt er benauwd naar. Zijn slapen kloppen, in een flits ziet hij flarden van vannacht, de helgroene ogen en de witte kat zittend op het muurtje. Robert prevelt binnensmonds doch vraagt dan met krachtige en beheerste stem met opgeheven hoofd: “Zit uw kat binnen?”

De pastoor trekt zijn aangezicht samen, staart hem met vragende blik aan. “Welke kat?”

“Vannacht heb ik een witte kat gezien in uw voortuin,” antwoordt Robert resoluut.

“Ik heb geen kat, nooit gehad,” antwoordt de pastoor. “Trouwens, hier in het dorp heeft niemand een witte kat. Het zal de nieuwe omgeving zijn en een eerste nacht in een vreemd bed waardoor je je dat hebt ingebeeld.”

“Ik ben zeker van wat ik gezien heb.” Robert blijkt onvermurwbaar, de oude pastoor grinnikt: “Laten we beginnen aan de rondleiding.”

Robert volgt de pastoor wat argwanend en ontzet dat hij zijn ervaring van vorige nacht in twijfel trekt. Samen stappen ze naar het midden van het met kasseien belegde plein. Trots wijst de

pastoor op zijn kerk, omringd door een natuurstenen muurtje met tussenin het kerkhof.

“Wees zondag present, het zal je eerste misviering zijn hier. We kijken uit naar je komst. Zoals je kan zien, ligt naast de kerk het parochiehuis, daar kan je elke zondag na de mis een tas koffie komen drinken met de dorpingen. Vanaf volgende week zal het parochiehuis ook weer dienst doen als schooltje.”

Robert knikt glimlachend en maakt aanstalten om het parochiehuis te bezichtigen maar de pastoor tuit zijn lippen: “Rustig maar, alles op zijn tijd. Zondag na de mis krijg je een sleutel. Trouwens, vanaf vanavond zal mijn dienstmeid je elke avond om zes uur avondeten brengen. Wellicht zal je dan rustiger kunnen inslapen en niet dromen over een witte kat.”

Met een indringende blik keert de pastoor terug naar zijn pastorij. Robert tuurt over het geruisloze plein.

Geklop op de voordeur. En nogmaals. Robert staat op, opent de deur, niemand te bespeuren. Warme wasems stijgen op. Aan Roberts voeten staat een houten dienblad met twee schotels, netjes afgedekt met linnen keukendoeken – zijn avondeten. Er ligt een briefje waarop staat dat het dienblad terug buiten dient gezet te worden. Zo gebeurt. Robert gaat de tweede nacht in, hij gaat de trap op, trekt zijn nachthemd aan, vlijt zich neer op bed en sluit zijn ogen. De invallende duisternis verlicht zijn hoofd.

Geruis. Ogenblikkelijk staart Robert naar het plafond. Daar is het weer. Schuifelend geruis. De stilte keert terug. Robert blijft staren. Voetstappen en doffe tikken. Hij springt op en kijkt uit het vensterraam. Een grauwe gedaante aan zijn voordeur. Rinkelend rolt een kasserol over het plein. Beschroomd het hoofd buigend rept de dienstmeid zich de duisternis in.

Robert treedt uit zijn woning, steekt het dorpsplein over en wandelt het pad op naar het kerkgebouw. Hij passeert enkele graven – de mannen liggen rechts, de vrouwen liggen links. Doodse stilte. Dof gekuch weerklinkt galmend door de middenbeuk van de kruiskerk. De heldere stappen van de zwarte lakschoenen van de pastoor klinken tot achter aan het portaal van de kerk, waar Robert heeft

plaatsgenomen. De pastoor maant iedereen aan recht te staan en het openingsgebed aan te vangen. De mis begint.

Sober ingericht, bedenkt Robert zich. De blanke kerkraden in hun loodlijsten laten het daglicht ongehinderd door, de witgekalkte muren van de zijbeuken en middenbeuk, de pilaren van eenvoudige natuursteen. Dan werpt hij zijn blik boven het aardkleurige altaar. Het uitgemergelde, vergeelde, afbrokkelende lichaam met het kermende en kwijlende gelaat, het helderrode bloed stromend vanuit de gapende wonde tussen de schrale ingevallen ribbenkast. De beeltenis van Jezus aan het vergulde kruis brengt enigszins wat kleur in het eentonige interieur van dit afgeleefde kerkje.

De dorpslieden zijn met de rug naar hem gezeten met hun sleetse klederdracht – de zondagse donkere pakken, hun klak op een been gelegd. De jongens zitten naast hun vaders. De vrouwen dragen lange bruingrijze rokken, witte blouses met lange mouwen en hoge col. Hun haren netjes, steil gekamd met een scheiding in het midden en in een dotje samengeknoopt. De meisjes zitten naast hun moeders. Roberts glimmende zwarte jacquetjas, broek en diens bordeaux gilet steken af tegen de eenvoudige kleding. Hij staat recht voor het ter communie gaan. De mannen worden eerst bediend en Robert sluit achteraan aan, de dorpslieden blijven met de rug naar hem gekeerd, voorbijgaand houdt hij het hoofd recht, vanuit zijn linkerooghoek merkt hij dat de vrouwen hun hoofd nerveus afwenden. Een jong meisje met lichtbruine vlechtjes aanschouwt hem met een argeloze starre blik en een stug gelaat. Robert draait zijn hoofd lichtjes naar links, knikt en knipoogt kort naar haar. Haast heimelijk, steels trekt de moeder hard aan het meisje haar hand, ze knijpt even haar rechteroog samen om de pijn te verbijten en ook zij kijkt dan weg. Robert houdt zijn hoofd opnieuw recht tot hij voor de pastoor staat om de communie te ontvangen en keert dan terug naar zijn plaats achteraan bij het portaal van de kerk. Zich neerzettend huivert Robert even, grote ogen opzettend, in- en uitademend door open mond. Bij het aanreiken van de hostie zei de pastoor: “Van stof zijt ge en tot stof zult gij wederkeren.” Boosaardige, beklemmende blikken bespieden Robert, allen hun hoofd naar hem gekeerd. Robert kijkt op. Doodse stilte. Dof gekuch weerklinkt galmend door de ruimte. Met gestrekte arm en

doordringende ogen wijst de pastoor Robert aan. Robert mompelt: “Wat scheelt...”

Pastoor herhaalt zijn verwelkoming aan de nieuwe onderwijzer met de zinsnede: “Laat de kinderen tot mij komen.” De mis is voorbij.

De vrouwen links en de mannen rechts op het plein in cirkelvormige groepen, hun ruggen vormen bruine donkere cirkels, klessebessend met gedempte stem, gonzend en zoemend als twee bijenkorven. Als hier en daar een jongen of een meisje een stap uit de kring zet om stiekem een blik te werpen op hun nieuwe onderwijzer, wordt die korzelig meteen terug in de groep gesleurd. Afstandelijk staat Robert hen gade te slaan.

De pastoor komt uit het portaal, sluit de deur van de kerk, groet zijn parochianen en wordt zelf ook gegroet: “Meneer pastoor.”

Hij doet teken naar Robert om samen naar het parochiehuis te gaan. Robert volgt gedwee doch gedecideerd en met opgeheven hoofd.

In het kleine vertrek van het parochiehuis biedt de pastoor hem een glaasje jenever aan. Er staan enkele bruine houten tafels en stoelen op elkaar gestapeld. Rechtstaand nuttigen ze het drankje. De pastoor reikt Robert de sleutels aan, waarna hij zich terug begeeft naar zijn pastorij. Het reeds verlaten plein is verstomd, enkel de klakkende lakschoenen van de pastoor weerklinken. Hij sluit zijn hek en stapt door de voordeur de pastorij binnen. Het stille, doodse plein.

Robert bedenkt dat het nog wel even zal duren voor de fles jenever leeggedronken zal zijn. Zuchtend glimlacht hij. Hij zal de ouders wel ontmoeten bij de opening van het nieuwe schooljaar.

Dezelfde duffe geur als in het kleine vertrek hangt in de schoolklas. De witgekalkte muren, twee rijen van zes schoolbanken met vooraan de lessenaar, het groene bord, het witte bordkrijt en de droge verharde bruingele spons in de richel, de grote vensterramen vaalwit. Met behulp van de pomp op het schoolpleintje, vult Robert een emmer en begint de duffe klas op te frissen: de schoolbanken en lessenaar, de vensterramen en het bord. Zijn zwarte jacquetjas

en rode gilet kleuren grauw, zijn aangezicht en bruinrode haren kleuren vaal grijs, zijn doffe kuchen verwekken witte wolkjes verpulverd poeder. “Van stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren.”

Eén, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht, negen, tien! De klokkentoren slaat tien slagen. De nacht valt. Robert heeft meegeteld, zittend op zijn bed. Morgen zal hij zijn leerlingen leren lezen, schrijven, rekenen. Hij kruipt in bed en dommelt in. Zes opeenvolgende bonzende, doffe dreunen wekken Robert.

September 1910

Het gietijzeren hek hangt open. Onder het kleine afdak aan de schooldeur wacht de nieuwe onderwijzer. Gerechte rug, gevouwen handen, strak gestreken gezicht. Zwartgrijze colbertjas en pantalon, wit gesteven hemd. Robert buigt zijn ellebogen omhoog, duwt zijn rechter wijsvinger op zijn lippen, knijpt met zijn oogleden: vele voetstappen hoorbaar van achter het kerkgebouw. Ingetogen, met gebogen hoofd arriveren ze, schuifelend over het schrale schoolpleintje. Robert nodigt hen uit. Dociel dringen ze de klas binnen, de nieuwe onderwijzer als laatste, gaat in de middengang tussen de telkens zes rijen schoolbanken staan. Zes rijen schoolbanken, dat betekent een rij per leeftijd. De nu nog wanordelijke groep wordt opgesplitst. De jongens dienen rechts plaats te nemen, de meisjes links. Vooraan de zesjarigen, dan volgen de zevenjarigen, de achtjarigen, de negenjarigen. Telkens een tiental leerlingen voor elke leeftijd. Achteraan de twaalfjarigen, op de een na laatste rij de elfjarigen. Robert loopt opgetogen tussen de schoolbanken naar zijn lessenaar, rechtstandig en monter tikt hij ritmisch met zijn griffel, keert zijn rug naar de neergezeten leerlingen en schrijft met sierlijke letters zijn naam op het bord. “Meester Robert.” Robert leest luidop lettergreep na lettergreep statisch zijn naam.

“Zo... zullen... jullie...” telkens langzamer, stokkend, steeds stiller, “mij aanspreken.” Robert valt stil en kijkt door het klaslokaal. Een rij stille lege schoolbanken.

Robert besluit schijnbaar over te gaan tot de orde van de dag en vraagt aan iedere leerling telkens recht te staan en zijn of haar naam duidelijk uit te spreken alsook de leeftijd. Ze bevestigen zijn vaststelling. Hij gebiedt de laatste leerling terug te gaan zitten.

“Is hier niemand die tien jaar oud is?” Ogenblikkelijk werpen allen hun blik naar beneden, stilzwijgend, een geladen spanning drukt op hun gemoed. Het meisje met de lichtbruine vlechtjes staat recht: “Meester Robert, er zijn geen tienjarigen.”